

Acta Academiae Beregsasiensis

2013/2

ISSN 2310-1954

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАКАРПАТСЬКИЙ УГОРСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНІ Ф. РАКОЦІ ІІ

Acta Academiae Beregsasiensis

Науковий вісник

- *історія*
- *філологія*
- *педагогіка*

Том XII, № 2

Берегове
2013

УДК 001.2
ББК 72
А – 19

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ №20186-9986Р від 18.07.2013 р.

„Acta Academiae Beregsasiensis” засновано у 2000 році
та видається за рішенням Видавничої ради
Закарпатського угорського інституту імені Ф.Ракоці II

Рекомендовано до друку Вченою радою Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці
(протокол №10 від 10 грудня 2013 р.)

ГОЛОВНІ РЕДАКТОРИ:

кандидат педагогічних наук І. Орос, доктор біологічних наук Й. Сікура

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

історичні науки

І.Мандрик доктор історичних наук (заст. гол. ред.)
М.Матьовка доктор історичних наук
П.Федака доктор історичних наук
В.Брензович кандидат історичних наук
І.Самборовскі-Нодь кандидат історичних наук
Ю.Чотарі кандидат історичних наук
А.Бочкор кандидат історичних наук

філологічні науки

М.Сюсько доктор філологічних наук (заст. гол. ред.)
А.Золтан доктор філологічних наук (Науковий університет ім. Лоранда
Етвема, Будапешт)
М.Контра доктор філологічних наук (Сегедський науковий університет)
І.Ковтюк кандидат філологічних наук
О.Кордонець кандидат філологічних наук
І.Пенцкофер кандидат філологічних наук (відповідальний редактор)
С.Черничко кандидат філологічних наук

педагогічні науки

Н.Лисенко доктор педагогічних наук
Л.Макаренко доктор педагогічних наук
А.Сабо доктор педагогічних наук (заст. гол. ред.)
М.Левринц кандидат педагогічних наук
І.Орос кандидат педагогічних наук
І.Силадій кандидат педагогічних наук (відповідальний секретар)

A-19 **Acta Academiae Beregsasiensis:** науковий вісник / Міністерство освіти і науки
України, Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II; гол. ред.:
І.Орос, Й.Сікура. – Берегово: Вид-во Валерія Падяка, 2013. – Том XII, № 2. – 280 с.
(серія: історичні, філологічні та педагогічні науки)

У науковому віснику „Acta Academiae Beregsasiensis” Закарпатського угорського
інституту імені Ференца Ракоці II розглядаються актуальні питання наукових досліджень
докторантів, аспірантів, викладачів навчальних закладів та співробітників наукових установ
не лише України, але і зарубіжних країн, які працюють у галузі педагогічних, історичних та
філологічних наук.

УДК 001.2
ББК 72

ISSN 2310-1954

© Автори статей, 2013
© Закарпатський угорський інститут
імені Ференца Ракоці II, 2013

ISSN 2310-1954

UKRAJNA OKTATÁSI ÉS TUDOMÁNYOS MINISZTERIUMA
II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA

Acta Academiae Beregsasiensis

Tudományos folyóirat

- *történelem*
- *filológia*
- *pedagógia*

XII. évfolyam 2. kötet

Beregszász
2013

УДК 001.2
ББК 72
А – 19

Nyomatott tömegtájékoztatási eszközök állami nyilvántartásának igazolása:
széria: KB № 20186-9986P; kiadta: Ukrajna Állami Nyilvántartási Szolgálat 2013.07.18-án

„Acta Academiae Beregsasiensis” 2000-ben lett alapítva és a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Kiadói Tanácsának határozata alapján jelenik meg

Kiadásra javasolta: a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Tanácsa
(2013.12.10., 10. számú jegyzőkönyv)

FŐSZERKESZTŐK:

dr. Orosz Ildikó, dr. Szikura József

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

történelemtudomány

*dr. Bocskor A.
dr. Brenzovics L.
dr. Csatáry Gy.
dr. Fedaka P.
dr. Mandrik I. (főszerkesztő-helyettes)
dr. Matyovka M.
dr. Szamborovszkyné Nagy I.*

filológia

*dr. Csernicskó I.
dr. Kontra M.
dr. Kótyuk I.
dr. Kordonec O.
dr. Penckófer J. (felelős szerkesztő)
dr. Szjuszko M. (főszerkesztő-helyettes)
dr. Zoltán A.*

pedagógia

*dr. Liszenko N.
dr. Lőrinc M.
dr. Makarenko L.
dr. Orosz I.
dr. Szabó Á. (főszerkesztő-helyettes)
dr. Szilagyij I., (felelős titkár)*

KORREKTÚRA:

G. Varcaba I., Lőrinc M., Kordonec O.

TÖRDELÉS:

Kohut A.

A szerkesztőbizottság címe:
90202 Beregszász, Kossuth tér 6,
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai
Magyar Főiskola
Tel.: (03141) 4-24-35
E-mail: kiado@kmf.uz.ua

© A szerzők, 2013
© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai
Magyar Főiskola, 2013

ISSN 2310-1954

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
FERENC RÁKÓCZI II. TRANSCARPATHIAN HUNGARIAN INSTITUTE

Acta Academiae Beregsasiensis

Research Journal

- *history*
- *philology*
- *pedagogy*

Volume XII, № 2

Beregszász
2013

УДК 001.2
ББК 72
А – 19

Certificate of State Registration of Printed Mass Media, Series KB № 20186-9986P,
Issued by the State Registration Service of Ukraine, December 20th, 2013

The journal „Acta Academiae Beregsasiensis” was established in 2000 and is published by the
Publishing Council of Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian Hungarian Institute

Recommended to publication by the Scientific Council of Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian
Hungarian Institute, record № 10 from December 10

EDITOR-IN-CHIEF:
dr. I. Orosz, dr. J. Szikura

EDITORIAL BOARD:

history

dr. Bocskor A.
dr. Brenzovics L.
dr. Csatáry Gy.
dr. Fedaka P.
dr. Mandrik I. (Deputy Editor-in-Chief)
dr. Matyovka M.
dr. Szamborovszkyné Nagy I.

philology

dr. Csernicskó I.
dr. Kontra M.
dr. Kótyuk I.
dr. Kordonec O.
dr. Penckófer J. (Editor of the issue)
dr. Szjuszko M. (Deputy Editor-in-Chief)
dr. Zoltán A.

pedagogy

dr. Liszenko N.
dr. Lőrincz M.
dr. Makarenko L.
dr. Orosz I.
dr. Szabó Á. (Deputy Editor-in-Chief)
dr. Szilagyij I. (secretary)

PROOF-READING:

G. Varcaba I., Lőrincz M., Kordonec O.

MAKEUP:

Kohut A.

The address of editorial board:
Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian Hungarian Institute
Kossuth square, 6.
90202 Berehove, Ukraine
Tel.: (380-3141) 4-24-35
E-mail: kiado@kmf.uz.ua

© Authors, 2013
© Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian
Hungarian Institute, 2013

Зміст

Історичні науки

ВАРОДІ Н.: <i>Учасники угорської революції 1956 року в ужгородській в'язниці</i>	13
БРАНН В.: <i>Еміграція до США та роль Ю. Фірцака у „Верховинській акції”</i>	21
ПОХИЛЕЦЬ С.: <i>Історико-географічне розташування міста Берегово наприкінці XIX – початку XX ст.</i>	31
СЕКЕЙ Г.: <i>Баранківський замок в історії</i>	36
ЧОТАРІ Ю.: <i>Архівні матеріали дворянської родини Прибек (1346–1900)</i>	42
МОЛНАР Ф.: <i>Ставлення керівництва духівництва Мукачівської греко-католицької єпархії до русинської ідентичності у 1848–1849 рр.</i>	59
ДАНЧ К.: <i>Загальна характеристика Берегівського реформатського кладовища</i> ...	71
МОЛНАР Д. Е.: <i>Богнар Золан: Табори військовополонених та доля полоненого військовослужбовця в Угорщині, окупованій Червоною армією (1944–1945)</i>	83

Педагогічні науки

БАКОТА ПОШФАІ Е.: <i>Географічна інтерпретація поширення знань інформаційних технологій інженерії</i>	87
БЕРГХАУЕР-ОЛАС Є.: <i>Сильне прагнення до засвоєння знань з бажанням визнання (Кейс-стаді)</i>	99
ПОЛЛОІ К.: <i>Розкриття травматичних вражень з допомогою методів візуальної виразної психології</i>	114
СЕНЬО Д.: <i>Особливості розвитку здібності до малювання в учнів початкових класів</i>	120

Філологічні науки

ЧЕРНИЧКО С.: <i>Європейська хартія регіональних мов або мов меншин в Україні</i>	127
Г. ТОВТ І.: <i>Аналіз заключного звернення молитви «Ангел Господній» («Angelus»)</i> ..	147
БРЕНЗОВИЧ М.: <i>Поезія Емілі Дікінсон „Because I could not stop for Death (712)”</i>	158
ГАЛ О.: <i>Пам'ятки військової служби в рукописних джерелах</i>	162

Різні (економіка, біологія...)

М. С. Дністрянский, Н. І. Дністряньська: <i>Основні напрямки регіональної політики щодо активізації суспільно-географічної ролі дуже малих міських поселень (на прикладі Львівської області)</i>	174
ФЕНЬВЕШ В., ШЕПШ Б.: <i>Іпотечні кредити, номіновані у швейцарських франках, євро та угорських форинтах в (на) період третини строку кредитування</i>	181
БАЛОГ Н.: <i>Дослідження географії добробуту та просторової структури с. В. Добронь з допомогою геоінформатичних методів</i>	187
БЕРГХАУЕР О., НОДЬ О.: <i>Екотуристичні можливості на Закарпатті</i>	199
ВІНЦЕ Т.: <i>Стан води каналу Верке за кількома досліджуваними параметрами</i>	208
САНИ С., КЕДЕБЕЦ К.: <i>Попередні дані до вивчення фауни прямокрилих (orthoptera) гори Шом (Закарпатська рівнина, Західна Україна)</i>	217

*

Привітання Феєр Клари

БАРАНЬ Б.: <i>Особенности повествования авторской дистанции в романах В. Гроссмана «Жизнь и судьба», Дж. Джонса «Отныне и вовек» и И. Кертеса «Обездоленность»</i>	222
ФОДОР К.: <i>Переклад реалій роману О.Пушкіна „Євгеній Онегін”</i>	240
ГУСТИ І.: <i>Процес становлення вчителя під опікою наставника</i>	246
ЛЕХНЕР І.: <i>Новітні вирази в угорській мові закарпатців</i>	262
ВРАБЕЛЬ Т.: <i>Оволодіння культурою мовлення в іншомовному оточенні</i>	277

Tartalom

Történelem

VÁRADI NATÁLIA: <i>'56-os magyar forradalmárok az ungvári börtönben</i>	13
BRAUN LÁSZLÓ: <i>Az amerikai kivándorlás és Firczák Gyula szerepvállalása a Hegyvidéki akcióban</i>	21
POHILECZ SZILVESZTER: <i>Beregszász történeti földrajzi viszonyai a XIX. század végén és a XX. század elején</i>	31
SZÉKELY GUSZTÁV: <i>Baranka vára a történelemben</i>	36
CSATÁRY GYÖRGY: <i>A villei Pribék család levéltárának iratai (1346–1900)</i>	42
MOLNÁR FERENC: <i>A Munkácsi Görögkatolikus Egyházmegye főpapsága és a ruszin identitás viszonyrendszere 1848–1849-ben</i>	59
DANCS KRISZTINA: <i>A beregszászi református temető általános jellemzése</i>	71
MOLNÁR D. ERZSÉBET: <i>Bognár Zalán: Hadifogolytáborok és (hadi)fogolysors a Vörös Hadsereg által megszállt Magyarországon (1944–1945)</i>	83

Pedagógia

ÉVA BAKOTA PÓSFAI: <i>The Geographical Interpretation of the Diffusion of the Information Technology Engineer Knowledge</i>	87
BERGHAUER-OLASZ EMÓKE: <i>Erős tudás iránti vágy az elismerés szükségletével (Esettanulmány)</i>	99
PALLAY KATALIN: <i>Traumatizált élmények feltárása a képi kifejezéspszichológiai módszerek segítségével</i>	114
SZENYÓ DIANNA: <i>A rajzfejlődési sajátosságok kisiskolás korban</i>	120

Filológia

ISTVÁN CSERNICKÓ: <i>The European Charter for Regional or Minority Languages by Ukraine</i>	127
H. TÓTH ISTVÁN: <i>Az Úrangyala könyörgésének szövegtani vizsgálata</i>	147
BRENZOVICS MARIANNA: <i>Emily Dickinson 712. verse. Because I could not stop for Death (712)</i>	158
GÁL ADÉL: <i>A katonaszolgálat emlékei a kéziratos füzetekben</i>	162

Egyéb (gazdaság, biológia...)

M. С. ДНІСТРЯНСЬКИЙ, Н. І. ДНІСТРЯНСЬКА: <i>Основні напрямки регіональної політики щодо активізації суспільно-географічної ролі дуже малих міських поселень (на прикладі Львівської області)</i>	174
FENYVES VERONIKA – SEPSI BARBARA: <i>Svájci frank, euró és forint alapú jelzáloghitelek a futamidő harmadánál</i>	181
BALOG NÓRA: <i>Nagydobrony jólétföldrajzi és térszerkezeti viszonyainak vizsgálata geoinformatikai módszerekkel</i>	187
BERGHAUER SÁNDOR – NAGY ORSOLYA: <i>Ökoturisztikai lehetőségek Kárpátalján</i>	199
VINCE TÍMEA: <i>A Vérke-csatorna vizének állapota néhány vizsgált paraméter alapján</i>	208
SZANYI SZABOLCS – KÖDÖBÖCZ KLÁRA: <i>Első adatok a Somi-hegy (Beregi-sík, Nyugat-Ukrajna) egyenesszárnyú (Orthoptera) faunájához</i>	217

*

Fejér Klára köszöntése

BÁRÁNY BÉLA: <i>Особенности повествования авторской дистанции в романах В. Гроссмана «Жизнь и судьба», Дж. Джонса «Отныне и вовек» и И. Кертеца «Обездоленность»</i>	222
FODOR KATALIN: <i>Puskin Jevgenyij Anyegin c. művének reáliafordítási szempontból való elemzése</i>	240
ILONA HUSZTI: <i>The Process of Becoming a Teacher as Viewed by Mentors and Will-be Teachers</i>	246
LECHNER ILONA: <i>Újszerű kifejezések a kárpátaljai magyar nyelvhasználatban (kérdőíves kutatás)</i>	262
TAMÁS VRÁBEL: <i>The Culture of Speech in Cross-Cultural Communicatin</i>	277

A katonaszolgálat emlékei a kéziratos füzetekben

Rezümé. Jelen munka a néprajzi kutatás egy új irányával, a népi írásbeliség vizsgálatával foglalkozik, mely irány a kultúra fontos része. A tanulmány tárgya egy salánki lakos, Gaál Frigyes katonaszolgálat alatt keletkezett kéziratos két füzete. A kéziratokban 75, többnyire saját költésű verset, levelet találunk, melyeket a népi életforma, és a szerző szemlélete tesz érdekessé. A szövegekben fellelhető információk pedig adalékul szolgálnak a történelmi események még teljesebb megértéséhez.

Abstract. The present paper examines a novel aspect of folk literacy within the ethnographical research, which is an important part of the culture. The main theme of the study is Frigyes Gaal's handwritten notebooks, which were written during the military service. The manuscripts contain 75 poems and letters. They are made interesting by the popular lifestyle portrayed and the approach of the author. Information found in the text contributes to a more complete understanding of the historical events.

A kéziratos füzeteket fontos dokumentumokként tarthatjuk számon. Ezekben a feljegyzésekben a történelem eseményei tárulnak elénk. Maguk a lejegyzők a saját írásaik által hozzátesznek, kibővítik a már ismert történelmi adatokat, tényeket. Ujváry Zoltán professzor szavaival élve: „...*ezekben a könyvecskékben a nép maga írta a történelmet. Sajátos szemlélettel ugyan, de őszintén.*” (UJVÁRY 1980: 460)

A katonakönyveket Vasvári Zoltán szerint tekinthetjük a másodlagos írásbeliség megnyilvánulásainak. (VASVÁRI 1999) A kéziratos könyvek, melyek egy részét a katonakönyvek és feljegyzések képezik, forrásul szolgálhatnak a népi paraszti kultúra feltárásához és mind teljesebb megismeréséhez.

A háborús időszak megváltoztatja az embert, különösen a férfiakat s lelki világukat. Sokszor a halál közeli élmények segítenek abban, hogy kimondják rejtett vagy addig el nem mondott érzéseiket, nyíltabban szólalnak meg, ha csak verseken vagy leveleken keresztül is.

A salánki közösségben a kéziratos katonakönyvekre és jegyzetekre vonatkozólag találtam adatokat, hiszen a falu férfilakosságának szinte egésze részese volt a háborúnak, átélte annak szörnyűségeit. Mára már inkább csak az emléküik maradt fenn, és egy-egy hátra hagyott könyvecske vagy néhány levél és jegyzet. Mindezek azonban sokat elárulnak a tulajdonos egyéniségéről, lelki világáról.

A kéziratos füzetekből megtudhattuk, hogyan illeszkedik be egy katona az új környezetbe, milyen nehézségekkel jár az otthontól való elszakadás, milyen fájdalommal gondol a katona az otthonmaradt kedvesére, és persze az édesanya vigasztaló és megértő tekintetére. A füzet oldalain információkat találunk a mindennapi tevékenységekről és kötelességekről, a bajtársak egymáshoz való viszonyáról, az anyagi helyzetükről, szabályokról, és nem utolsósorban az étkezési ellátásukról.

* A Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszékének PhD-hallgatója. A tanulmányt dr. Kész Margit lektorálta.

Az alább bemutatott kéziratos füzetek Gaál Frigyes egykori feljegyzéseit tartalmazzák, aki 1906-ban született Salánkon. A katonaszolgálatot 1928 októberében kezdte Olmützben (Olomouc); másfél évig szolgált. Felnőttként már vesebetegségben szenvedett. A katonaszolgálat után emiatt többször operáltak Beregszászban. 1938-ban hunyt el betegsége következtében.

Gaál Frigyes katonaszolgálatos éveiről két füzet maradt meg, mindkettőt a másfél éves szolgálat alatt írta. Ezt a tényt a füzetben szereplő dátumok is alátámasztják. A bejegyzések 1928-ban, '29-ben és '30-ban keletkeztek. Szóljunk először az emlékkerseket tartalmazó füzetéről. A kézirat összesen hetvenöt bejegyzést tartalmaz. Ezek között emlékkerseket, leányoknak szóló verseket, képeslapra és fényképekre írott verseket, leveleket, az alkotó kívánságát kifejező gondolatokat, vallomásokat és nem utolsósorban egy katonamiatyánkot találunk. Láthatjuk, a füzet tartalma igen színes, mely hozzásegít az egyén teljesebb megértéséhez.

Ujváry Zoltán Tasnádi Lajos kéziratos könyvét vizsgálva megállapítja, hogy sokkal könnyebb egy egyes tartalmú kétiratos könyvön megfigyelni a bejegyzőt ért hatásokat, érdeklődését, személyiségét, mint egy egyszerű dalokat vagy nótákat tartalmazó füzetben. (UJVÁRY 1980, 493) Jelen helyzetben is ezzel találkozunk: egy egyes tartalommal megtöltött kéziratot vizsgálunk.

A vizsgált füzet igen tartalmasnak bizonyult. A felsorakoztatott és elénk tárt alkotásokon keresztül betekintheztünk egy katona életébe, egy-egy napjába. A katonaélet rengeteg pozitív és negatív élményt rejteget. A rossz tapasztalatok és a nehézségek mindig nyomot hagynak az ember lelkében. A katonaság után sem lehet az ott megszerzett negatív élményeket elfelejteni. A vizsgált füzetben lejegyzett versek pedig tartalmukban a katonaélet néhány részletére is kitérnek, mintegy emlékezetül szolgálnak az otthoni családtagoknak és persze magának a tulajdonosnak is.

A kéziratokban gyakran találkozunk pusztán átmásolt versekkel, levelekkel, ami az önálló alkotás igényének hiányát mutatja. Jelen katonakönyvet vizsgálva azonban nem beszélhetünk erről, hiszen itt szinte minden bejegyzés önálló alkotás, melyet a közölni akarás vágya, a vallomásos jelleg hat át. Ezt a megállapítást támasztja alá az a tény is, hogy nagyon sok versben javításokat, áthúzásokat találunk, melyek fogalmazási nehézségekre utalnak. Mert egy alig iskolázott katonának nehéz volt rímekbe szedni a mindennapok eseményeit, gondolatait, érzéseit. Ennek ellenére mégis sikerült jól megszerkesztett rímeket, s így néha hosszú verseket és leveleket alkotnia.

A tulajdonos nevét már a füzet fedőlapján olvashatjuk, mely már egy kissé megviselt. Itt pontosan tünteti fel a füzet keletkezésének dátumát: 1928.

*Ujabb
Szerelmi versek.
Írta
Gaál Frigyes.
A 107 tes tüzér kaszárnyába.
Olomouc
1928.*

A továbbiakban a füzetet lapozgatva észrevehető, hogy a versek bejegyzését tekintve egyenesen halad előre az időben. 1928 után 1929-ben, majd 1930-ban bejegyzett versek és levelek következnek. Már az első oldalon eligazítást kapunk arra nézve, hogy mit találunk ebben a kéziratban: „*Van benn leírva minden féle fajta (...) Sok szép vers és nóta vegyes történetek...*”

Ezt követően egy igen érdekes feljegyzést találunk: *A tüzér kívánsága*. Egy katona, akit a falusi idillből, családi és baráti környezetből kiszakítva a katonaság idegen földre és idegen emberek közé kényszerít, eleinte nehezen viseli az otthon maradottak hiányát. Mi több, a körülmények sem enyhítenek fájdalmán, a kevés pénz és a kis ételadagok, a szigorú szabályok csak rontanak a helyzeten. Ekkor fordul a magára maradt katona a papírhoz és tollhoz, hogy szavakba önthesse bánatát, elpanaszolja az őt ért sérelmeket. Ebben a szintén saját költésű versben sorolja a kívánságait. Itt még az úrhoz fordul segítségért, mert talán még él benne az otthonról hozott Istenben való hit, mely a verseket olvasva az idő haladtával egyre inkább lanyhul, egyre inkább eltűnik. A versben a kicsi ételadagra, a fásztó gyakorlatra, a szigorú ellenőrzésekre, a kevés zsoldra stb. panaszkodik. Tudjuk azt is, hogy egy fél éves szolgálat elteltével keletkezett a vers („*Kinek egy év múlva letelik az idő*”). Következik ez abból, hogy másik feljegyzésben pontosan és egyértelműen írja le, hogy a katonaszolgálat másfél kemény év. A költeményben kissé pajkosan, néhol játékosan ír a vágyairól.

A tüzér kívánsága

*Jó uram teremtőm, most jól ide hallgass!
Mit most kérek tőled mindjárt azt meg is add.
Reggel fölkeléskor egy deczi (bort) snapszot
Utána meg sült húst, legalább egy fontot
Testgyakorlat hejett kázinba mulatni
Ugyasztán valahogy meg lehetne élni.
Lövizit egy évben, csak egyszer legyen
Akkor is aki vizsgálja a szeme kiessen.
A lérun g tiz napra száz korona legyen
Akkor nem szolgáljuk a cseheket ingyen
Ahelyett a kázinba libasorba mennénk
Ezt kívánja Uram egy (szenvedő) szegény szenvedő
Kinek egy év mulv letelik az idő
Kit üldözött a sors messze idegenbe
Ezen kérésemet vegyed figyelembe
Ezt kívánja tehát egy százhetes tüzér
Kinek szivében van igazi magyar vér*

Ugyanez a fájdalmas hangulat hatja át a következő bejegyzést is, mely nem más, mint egy levél az édesanyjához. A szülői háztól eltávozott még fiatal gyermek hangján szólal meg a vers írója. Szinte már a reménytelenség hangjait hallatja,

mikor a következő sorokat írja: „*Kár volt engem édesanyám szülni e világra, Elhervadt a rózsafának bimbója*”. Itt minden fájdalmat és keserőséget felemlít, a honvágyat, a gondoskodás és megértés hiányát stb. A komisz ruha viselése is fontos, mert ez itt jelképes jelentésű, mintha megváltoztatná az embert. Viselésétől más ember lenne, de nem jobb és nem is boldogabb. Mert ebben az öltözékben másként cselekszik, a ruha más jogokkal ruházza fel a viselőjét. Azonban az édesanya iránti szeretet és tisztelet megmarad mindvégig, bármi is történjen. Erről szólnak a levél utolsó sorai.

Levél édesanyának

*Bus könyekkel irom ezen levelet
Hogy itt kell eltölteni vidám életemet
Mert életemnek a legszebb idejét töltöm komiszba
Idegen országban Olmic városában.
Kérdi anyám (mi bajom) miért irok mi bajom van nekem
Hull a virág s az életem, nem ápolnak engem
Én is voltam egy tavasznak kinyíló virága
Kár volt engem édesanyám szülni e világra.
Elhervadt a rózsafának bimbója
Édes anyám ne vár engem haza
Mert nagyon messze van ez én szolgálattom
Isten tudja mikor lesz a szabadulásom
Keservesen sirtál kedves édes anyám
Hogy rám kellett venni ezt a komisz ruhám
(...)*

Azért a katonaeletnek is megvoltak az előnyei. A katonaságot megjáró férfiak keményebbnek, szívósabbnak, tapasztaltabbnak stb. bizonyult. Jobban megállta a helyét bármilyen munkában, és – ami a fiatal legények számára a legfontosabb –, a lányok sorában is inkább a katona, vagy a már leszolgált katona volt kedvesebb. Így a szolgálat a sok nehézség és szenvedés ellenére is büszkeségévé vált egy falusi fiúnak. Ezt Gaál Frigyes is nagyon jól tudta, és egy, az otthon maradt barátokhoz írt levelében mindezt el is mondja. A levél elején felsorolja a katonaság nehézségeit, viszontagságait, de a sorokat a következő gondolatokkal zárja: „*De azért mégis ki ezt megpróbálja, Bátran mondja ő is volt katona...*”

Levél egy baráthoz

*Midőn e levelet az asztalra tettem
Mindjárt barátom hozzád intéztem
Büszke vagy hogy civil a te legénységed
De még elvehetik attól néked a kedved
Mert akik othol nagyon nagy legények*

*Az itt való élettel nem is törődnek
 (...)
 De azért mégis ki ezt megpróbálja
 Bátran azt mondhatja ő i volt katona
 Most pedig barátom végre azt kívánom
 Mához egy évre a komisz téged várjon.*

A kéziratos füzet további részében négy hosszabb verset találunk, melyek *A tüzér életről*, *A katona életről*, *Katona-életemről* és *A katona időről* címet viselik. Tartalmuk hasonló. Ezekből részletesebb adatokat tudhatunk meg a katonák egy-egy napjáról, kötelességeikről, beosztásaikról.

Katonaéletemről

*Katona életemről írom e kis verset
 Hogyha rá gondolok szememből köny pereg
 Szép időt éltem le idegen országba
 Olmiczi százhetes tüzér kaszárnyába
 Százhetes tüzérek lakják a kaszárnyát
 De sok magyar legény sajnálja babáját
 A szép barna kislányt odahaza hagyta
 Soká jön az idő míg szintén megláthatja
 Node hadjuk ezt el tovább nem fojtatom
 Katona életemről szól mostan írásom
 Szegény katonának sokat kell szenvedni
 Aki nem próbálja még nem is képzeleli
 De én be ösmerem éppen benne vagyok
 Már szép kis ideje hogy itten hervadok
 Mint a virág őszel ha el múlik a nyár
 Sebaj leszek én még egyszer szabad madár
 Be rukoltunk ősszel október hónapba
 Százhetes tüzér nagy kaszárnyájába
 Másnap mind az egész az udvaron vártunk
 Vagyis jobban mondva féltéken bámultunk
 Egyik a másiktól kérte honat való
 Énis onet komám a másik faluból
 Egyszer szól egy földi Borzsova községi
 Gyere komám nézük az ágyut hogy néz ki
 Bejártuk az udvart az egész kaszárnyát
 De nem láttunk sehonn semmi ágyu formát*

* * *

*Ezek ágyus lovak mondják az öregek
 De vigyázzon ahoz ne menjen közelebb*

*És ha majd lejönnek és mennek lovagolni
Csak e fehér lótól lógjon meg mindenki
Mert ennek már az a bevett természeti
Nem áll meg míg lovassát a földre le nem teszi
Az a csonka fülű ott igen harapós
Ez a vékony ott a kesely mellett rugós*

* * *

*Hogy kell itt a komisz életet megszokni
Hogy míg oda haza szépen elmulatna
Addig obrat právát kell itten tanulnia
Viszegyvet zmenyitszmer, nohozse velki kruk
Czválba lovagol mint indián ugy
Oblákem, zmenyitszmer, aztán pul izdárnya
Ha valamit nem tud kész a kaszárnyika
Szomoruan mentünk a kantint keresni
Mert a magyar ott tud vigasztalást nyerni
Nem soká kerestük... már messziről hallom
Ma még piros élet holnap sötét álom
Benn víg ott az élet – tele magyarokkal
Zsidóval – némettel – cseh és oroszokkal
A német is mulat egész berúgásig
De a magyar dalol torka szakadtáig*

* * *

*De bezzeg másképp lett minden egy hét mulva
Akkor már szmersimi, pozor, poháf járta
Megfordult minden, már máskép az élet
Számolgattuk lassan a nehéz másfél évet*

* * *

*Irtam ezt a verset február havában a tüzér kaszárnyában
Ezer kilencszáz huszon kilenc, Február havában
Irtam volna még többet is de már nem lehet
Mer a csizmám talpába még szegeket verék...*

A katonának minden napja szolgálat volt. Nem volt vasárnap mint ünnep- vagy pihenőnap. Minden nap egyformán be volt osztva, csekély szabadidő állt a tüzérek rendelkezésére. Ez a szó szoros értelmében szolgálat volt, mert amit parancsoltak, azt haladék nélkül és időben teljesíteni kellett. Egy-egy mulasztás vagy késés több napi eltávozás megvonása volt, ami egy katona számára a teljes börtön érzetét jelentette. A katonákat még vasárnap is gyakorlatoztatták. A tüzéreknek már kora reggel az istállóban kellett lenniük, a lovakat „*pucolni*” és kitakarítani. Ezután jött a kemény gyakorlatozás, majd egyeseknek az éjfélig tartó őrködés.

A füzet tulajdonosának írásai szerint mint tüzérek a másfél évre 1030 cseh korona zsoldot kaptak. Ezt persze beosztva, havonként kapták kézhez minden hónap 5-én – tudjuk meg a feljegyzésekből. Ez az összeg nem volt túl sok. A kéziratból megtudjuk, hogy ez az összeg a szabadidőben kapott eltávovázásokra, kis mulatozásra sem volt elég. Azonban, aki büntetést kapott – jegyzi meg humorosan –, annak megmaradt, vagyis csak „gyűlt a pénze”. A sok nélkülözést több versében is említi, hiszen ez végigkíséri az egész szolgálatot.

A négy vers egyikében sem feledkezik meg az otthoni jó életről, az édesanyáról, a kedveséről.

A vizsgált füzetben igen nagy számban vannak jelen a szerelmi témájú költemények, levelek. Ez talán érthető is, mert itt az írás helyettesíti a kimondott szavakat, a vallomásokat. A versek és levelek egyaránt mind rímbe szedettek. Azonban a bennük előforduló helyesírási hibák jelzik, hogy nem tanult ember alkotta azokat. A parasztember, jelen esetben egy katona számára nem a tökéletes és hibátlan szerkesztésmód volt a fontos, csak az, hogy lelki társ híján valami módon kiönthesse szívét, elmondhassa, mit érez, fájdalmát, bánatát és örömét is egyben. Bár az örömről, vagy a katonaság pozitív oldaláról igen keveset olvashatunk a kéziratos füzetek e típusában. De annál többször felemlíti a versekben – főleg a szülőkhöz írtakban –, hogy itt senki nem törődik vele, senki nem érdeklődik arról, hogy van. Itt mindenképpen az anyai szeretetet és gondoskodást hiányolja.

A levelek témáját tekintve csak a napi események egy-egy részletére koncentrálnak, csak az apróbb eseményeket örökítik meg önmaguk vagy az otthoni családtagok számára. Hiszen amint azt már fentebb említettem, ezek a levelek valószínűleg nem kerültek postázásra, így csak azok értesültek róla, kik a katonaság után beleolvashattak a füzetekbe. Természetesen itt elsősorban a közeli családtagokat, barátokat, valamint a szerelmi versek címzettjét kell értenünk.

A levélírás és a versírás annak az eredménye, hogy a katonák otthonuktól távol szolgáltak. Talán ha ez a helyzet nem következik be, nem sokuknak jut eszébe otthon a rímfaragás. A helyzetnek köszönhetően maradtak ránk a szép és mélyreható gondolatok, lelki és néha testi sérelmeket elmesélő, a magány perceiben keletkezett írások.

A vizsgált füzetben összesen tizenegy levelet találunk. Ezeknél némely esetben a cím is jelzi a levél jelleget (*Levél édesanyámnak, Levél barátomnak...*). A többinél csak a szöveg soraiból tudjuk meg, hogy egy levélről van szó, mint pl.: „*Inditom kezeim egy levelet írni*” vagy „*Inditom levelem szép Magyar Országának*” – igen jellemző sorai a füzetben foglalt leveleknek, s szinte mindegyikben előfordulnak. Néhány esetben ebből derül ki, hogy az oldalon talált bejegyzés egy levél.

A levelek mindegyikének végén megtaláljuk a bejegyzés dátumát is, melyek lineárisan haladnak az időben. A leveleket és verseket olvasva pedig látható, hogy a katonáskodás legelején még igen szomorú és elhagyatott lelki állapot tükröződik

a sorokon, a szerető családtól és a barátoktól való elválást nehéz feldolgozni a távoli idegenben. Azonban az idő elteltével egyre inkább gyengülnek ezek a hatások. Az otthontól való elválás szomorú gondolata és érzete mindinkább háttérbe szorul, s ennek helyébe lépnek a katonaság idején átélt és megélt rossz tapasztalatok. Így a leveleknek mindvégig megmarad egyfajta mélabús és szomorú hangulata.

A kéziratos füzetet vizsgálva találunk olyan verseket, feljegyzéseket is, melyeket nem a tulajdonos, hanem annak egy közeli barátja, katonatársa írt. A füzetben Hromek József, Nemes László, Szabó Mihály és Bencze Miklós neveit olvashatjuk a tulajdonosén kívül. Bencze Miklósról még tudnunk kell, hogy – egy bejegyzés szerint – bátyúi lakos volt. A közeli vagy a „hazai” szolgatársak nagy örömet jelentettek egy otthontól távoli helyen. Az egyik levélben említi is a bejegyző, hogy megérkezésük napján a szabadidejükben körüljárták a tábort ismerősök után kutatva. Ezeket a következő sorok örökítették meg: „*Egyik a másiktól kérte honnat való, Én is onnet komám a másik falubul, Egyszer száll egy földi Borzsova községi, Gyere komám nézzük az ágyut hogy néz ki...*”

Nagyon sok emlékversnek már a címe is jelzi, hogy milyen célt szolgál. Ilyen a *Képeslapra vers*, *Fényképhez vers lánynak*, *Vers édesanyámnak* stb. A legtöbb vers azonban az otthonhagyott, távoli kedvesnek szól, s témája a szerelem.

Képes – lapra versek

*Rózsás lapot küldök neked emlékül
Hogy szeretlek annak örök jeléül
Itt vettem az Olmouci kantinba
A szívemnek sóhajtása van ebbe be írva
Van e lapon egy-gyönyörű szép rózsza
Azt jelenti hogy szeretlek régóta
Hogyha te is ugy szeretnél engemet
Öröm töltné az én árva szívemet*

* * *

*Vihar fa levelét idestova fujja
A szegény tüzérnek szomorú a sora
Mamég gyöngy az élet
Holnap sötét álom
Nesajnál a csókodat
Gyönyörű virágom*

Gaál Frigyes Olomouc, 1. ledna, 1929.

A füzet lapjain több helyen olvasható cseh szó vagy cseh nyelven írt sor, melyek vagy beékelődnek a versek magyar szavai közé, vagy különálló megjegyzésként találjuk azokat az oldalakon. Nyelvi kódváltásokkal találkozunk. Ilyen szavak és kifejezések pl.: „...*vecserka vet véget*”, „*hazajön délben a szvicsitról...*” vagy „...*kezdődik a nagy abriktolás*” stb. Több vers végén is

megtalálható a „*delostrelecky pluk*” felirat vagy megjegyzés, mely a füzet tulajdonosának, illetve a katonatársak beosztását jelenti (jelentése: *tüzérségi ezred*). Egyik vers végén a bejegyzés dátumaként a „*1. ledna, 1929*”-et találjuk, ami 1929. január 1-jét jelöli.

A katonaság másfél éve alatt volt ideje a katonának, és kénytelen is volt elsajátítani az adott területen beszélt nyelvet (jelen esetben a cseh nyelvet). Igen ám, beszélni megtanultak, de az írást nem tanították. Így nagyon sokszor a leírt cseh szavakat vagy szókapcsolatokat nehéz lefordítani, mivel kiejtés szerint és magyar betűkkel írták le azokat, és sokszor nem is a valós szó, csak annak egy hallomásból megjegyzett változata. És nem beszéltünk itt a sokszor olvashatatlan, megkoptatott írásról... Ezért nehézkes kissé a füzetben előfordult idegen szavak lefordítása.

Az idegen nyelv tanulásához, illetve nem tudásához hozzá kell fűznünk, hogy nagyon sokszor a katonákat megalázták az adott helyi nyelv ismerete hiányban. Ezért kénytelenek voltak elsajátítani azt. Az anyanyelven való kiképzés szóba sem jöhetett, pedig az anyanyelven való tanulás mindig eredményesebb. De ezt az akkori politika nem látta be, és nem engedélyezte. (ALBERT 1999)

Szólni kell még a füzet utolsó lapjain található bejegyzésről, mely nem más, mint egy „Katona-Miatyánk”: *Be-fejezés egygy miatyánkkal!* A bejegyzett szöveg a következő:

*Miatyánk! nincsen nekünk most atyánk
 Feljeb való visel gondot most mireánk
 Kivagy! mivagy tüzér vagy
 Szép lányok csábítója vagy
 A menyekbe! Az messze van a magasba
 Milakunk csak idelent a kaszárnyába
 Megszenteltessék! Minem élünk szentekel
 Hanem minden nap hussal és kenyérrel
 A te neved! Nekem legszebb az én nevem
 S magamat legjobban szeretem
 Jöjjön el! Most nem mehetek mert szolgálatban vagyok
 A te országod! Azt még nem ismerem, nekem szebb az én országom
 Legyen meg! Meglesz csak ne busulj
 Én szavamat adom és szavamat megtartom
 A te akaratod! Abba én nem eggyezek bele
 Mert az ugy nem jó lenne
 Miképpen! Ahogy volt a multban most is aképpen kell
 Udvarolni és járni a lányok után
 Menyekbe! Leszünk ott majd akkor ha meghalunk
 Most ég nincs rá semmi gondunk
 Vagy itt a földön is! Jól élvezünk mert a lányok
 Szeretik s tüzéreket jobban mint a bakákat*

*Add meg a mi mindennapi kenyерünket! Azt nem is lehet
Elfogni mert minden négy napra faszolunk
És bocsásd meg! Ha szeretem a szép lányokat
És elfogadom amit adnak
A mi vétkeinket! Azt elégvolna hat napig
Elsorolni tehát inkább nem rontom vele a számat
Mint miis megbocsátunk! Azoknak akik mink sohse bántnak
Az ellenünk vétkezőknek! Adunk mi azoknak eleget
Mert míg a bajnétból tart addig mi nem igen hátrállunk
És nevigy minket! Arra a disznó gyakorlatra
Inkább addig megyünk sétálni a városba
A kísértetbe! Nincs ott nekünk semmi bajunk
Mert csak szép lányokkal járunk kísérőbe
Mert tied a hatalom! A katona vigyáz hatalmasan
Decsak a lányokra most és mindörökké Ámen...*

A „Katona-Miatyánk” gyakori jelenség a kéziratos katonafüzetekben. A falusi emberekről általában köztudott, hogy legtöbbjük igen vallásos. Gaál Frigyes családja is református vallású volt, és ma is mélyen vallásosak, ahogyan egykor maga Gaál Frigyes is. Ennek alapján meglepő lehet, hogy egy vallásos ifjú ilyen vers leírására vagy olvasására hajlandó volt. Hiszen ezt az Isten megcsúfolásának is tekinthetjük. De mégsem csak erről van szó. A katonaelet kemény és olykor nagyon nehéz. Megedzi nemcsak a testet, de a szívet is. Olyan értelemben, hogy a harcban vagy a lögyakorlatokon nem érvényesülhetnek az Isten igéi, hiszen minden pillanatban megszegik azokat önkéntelenül is. Emellett az is fontos tényező, hogy egy falusi vallásos környezetben megszólta azt, aki „istentelen” életet élt, kerülte a templomot, főleg ha vallásos család gyermekéről volt szó. Azonban a katonaság ilyen téren egyfajta felszabadulást jelentett. Itt nem voltak ilyen kötöttségek, erkölcsi szabályok. Más törvények uralkodtak, melyek nem tiltották az effajta „kihágást”, vagy az ilyen típusú versek olvasását. A katonaság egy más világ volt, nem a falusi idill világa. Így tehát, ami otthon tiltott vagy nem éppen jó szemmel nézett jelenség volt, azt itt büntetés és rosszallás nélkül lehetett végezni.

Másrészt a katonaközösségekben gyakoriak voltak a néha durvább, trágár megjegyzések is. Ilyenekkel egy-egy versben is találkozunk. Tehát itt a katonák jókedvének és humorának köszönhetően jöhetett létre a „Katona-Miatyánk” és az ehhez hasonló versek is. Itt az Istennel való viccelődés, gúnyolódás nem ölt olyan komoly és mélységes tartalmat. Inkább szórakoztat, hiszen a kaszárnyában ez megengedett. Azonban a viccelődés mellett tartalmát tekintve utal a komisz életre, annak néha kegyetlen valóságára, ahol nem számít semmi, csak a parancs teljesítése a fontos, és az idő, mely egyre rövidül, közelebb hozva a hazatérés pillanatát.

A továbbiakban szólnunk kell még Gaál Frigyes másik füzetéről, mely szintén egy kéziratos katonafüzet. Tartalmát tekintve ez már nem olyan változatos és gazdag, mint a fentebb bemutatott, ezért nem is fogjuk olyan részletesen vizsgálni. Ebben a füzetben egy női arcot és egy katonát ábrázoló rajz mellett nagy részben csak dalokat találunk. Ezek bizonyosan nem a tulajdonos saját szerzeményei. Másrészt – egy oldal kivételével – itt már nincs feltüntetve a bejegyzés dátuma sem.

Ami fontos megemlítenünk, az a néhány bejegyzés, mely a katonáállományokat jelöli, illetve egyik oldalon *A puska fő részei* cím alatt a katonai fegyver részeit találjuk felsorolva cseh nyelven.

Katonai állományok cím alatt a füzet 7. és 8. lapján felsorolást találunk, mely az állományok megnevezését tartalmazza, továbbá azt, hogy hol találhatóak. Itt a gyalog ezredek 54 állományát, a könnyű tüzérség 16 állományát stb. nevezi meg.

A füzet tizenkettedik lapján a következő cím olvasható: *A katona időm egy – és fél év*, majd a cím folytatásaként a következő sorokat találjuk:

Vagy 18. hosszú hónap

Vagy 78. ronda hét

Vagy 548 szenvedő nap

Vagy 13,132. kínos óra

Vagy 772,920. drága percek

Vagy 47.275,200. gyönyörű pillanat.

A fenti sorokon olvasható a katonáskodás másfél éve lebontva az utolsó pillanatig.

Az ezt követő feljegyzésből tudunk meg néhány adatot a katonák anyagi ellátásáról, vagyis a zsoldról. „*Ezen időtartam alatt minden közkatona kap 1030. cseh koronát Zsoldot. 279. komisz kenyeret vagy 548 porció kenyeret. A zsoldból 100 korona kefére pullérlánkra, stb. pucoló eszközre. 20 korona egy-egy pohár sörre, 10 kor festékre, 150 korona levelekre és képslapra. Marad tehát 150 korona amiből tüzéresen és gavallérosan kell hosszú másfél évig föntartani mindent katonásan...Gaál Frigyes 1929. Olomouc*”

Ebből a kis „beszámolóból” értesülünk a katonák fizetéséről, s arról, hogy mire kell költeniük azt a kevés pénzt, amit kapnak. Természetesen nem egy összegben, hanem havonként kapták meg azt az 1030 koronát – tudjuk meg egy, a másik füzetben lejegyzett verséből.

A puska fő-részeit tartalmazó lista, amint azt már fentebb említettem, cseh nyelven íródott. Ez érthető is, hiszen cseh területen szolgált katona csakis az ottani nyelvet hallva és használva tud érvényesülni, s leggyakrabban használt eszközeinek, a puskának a részeit is cseh nyelven tudta, mivel így tanulta. Ám a leírás néhol lefordíthatatlan (kiejtés szerint íródtak magyar betűkkel, illetve sok helyen

kiolvashatatlan az írás), s emellett a megnevezés sem mindenhol pontos. Így a fordítás is nehézkes. A leírás a következő:

1. *hlaveny*
2. *mirzsidla*
3. *závjer*
4. *pouzdra sz... zaderszkou ...vihozovácsem*
5. *szpustgadló*
6. *schranka a podavacsem*
7. *pazsba a nadpazsbi*
8. *koványi*
9. *vityerák*
10. *bodak a szpochovozi*

A negatív tapasztalatok és a nehézségek mindig nyomot hagynak az ember lelkében. A katonaság elvégzése után sem lehet az ott megszerzett élményeket elfelejteni. A vizsgált füzetben lejegyzett versek pedig tartalmukban a katonaelet néhány részletére is kitérnek, mintegy emlékezetül szolgálnak az otthoni családtagoknak és persze magának a tulajdonosnak is.

Mindezek az információk, noha jelentéktelennek tűnnek, mégis fontosak lehetnek. A történelemkönyvek oldalait lapozgatva megismerhetjük a háborúk eseményeit, a katonaság életének fontosabb mozzanatait. Ám egy könyv sem szól a katonák gondjairól, gondolatairól, problémáiról, mindössze tényeket közöl. A tan- és szakkönyvekből nem tudhatjuk meg, milyen nehézségekkel jár az otthon elhagyása, milyen nehéz beilleszkedni egy teljesen idegen környezetbe, és emellett milyen örömet szerezhet akárcsak egy ismerős is, akit „földinek” nevezhet a besorozott katona.

Ezért kell vizsgálnunk és nem figyelmen kívül hagynunk ezeket a fontos iratokat, melyek mindegyike adalék a történelem eseményeihez, és melyek hozzásegítenek az élet még teljesebb megismeréséhez.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- ALBERT ERNŐ: *A népi verses levelekről*. In: Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 7. 1999.
- KESZEG VILMOS: *A folklór határán. A népi írásbeliség verses műfajai Aranyosszéken*. Bukarest, 1991, Kriterion Könyvkiadó.
- KÖRNYEINÉ GAÁL EDIT: *Az első világháború emlékei a népi kéziratok forrásokban és a szájhagyományban*. Debrecen, 1985.
- UJVÁRY ZOLTÁN: *Népszokás és népköltészet. Válogatott tanulmányok*. Debrecen, 1980.
- VASVÁRI ZOLTÁN: „Hallgass a szív szavára...” *Emlékversek funkcionális használatban parasztságunk kezén*. In: Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 7. 1999.

Наукове видання

ACTA ACADEMIAE BEREKSASIENSIS

НАУКОВИЙ ВІСНИК

Історичні, філологічні та педагогічні науки

Том XII, №2

Друкується в авторській редакції з оригінал-макетів авторів

Матеріали подані мовою оригіналу

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей.

Головні редактори *І.Орос, Й.Сікура*
Заступники головних редакторів *І.Мандрик, М.Сюсько, А.Сабо*
Відповідальний редактор *І.Пенцкофер*
Відповідальний секретар *І.Силадій*
КОРЕКТУРА *І.Варцаба, О.Кордонець, М.Левринц*
ВЕРСТКА *А.Козут*

Видавництво Валерія Падяка
Ужгород, 88006, вул. Гагаріна 14/3, тел. (0312)-693132

Підписано до друку 12. 12. 2013 р.
Формат 70x100/16. Папір офсетний. Гарнітура Таймс. Друк офсетний.
Умовн. друк. аркушів 22,6. Наклад 300. Зам. № ....

Віддруковано з оригіналів

Адреса редакції:
90202 Берегове, пл. Кошута, 6,
Закарпатський угорський інститут ім. Ф. Ракоці ІІ
Тел.: (03141) 4-24-35
E-mail: kiado@kmf.uz.ua